

שבת קנא

משה שווערד

1. רבינו נסים על הרי"ף שבת דף סד/ב

ומדאמרי' הכא דמותר לאדם לומר לחברו שמור לי פירות שבתחומך וכו'. כתב הרשב"א ז"ל בשם התוספות דמהא שמעינן דישאל שקבל עליו שבת קודם שחשכה מותר לומר לישראל חברו לעשות לו מלאכה פלונית דכיון דלחברו הוא מותר אין באמירתו כלום וכדאמרינן הכא שכיון שמותר לישראל חברו לשמרן מותר לומר לו מי שאסור בשמירתן ול"נ דאין הנדון דומה לראיה דשאני הכא שאם יש שם בורגנין הוא עצמו שומר.

2. שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן רסג סעיף יז

י"א שמי שקבל עליו שבת קודם שחשכה מותר לומר לישראל חברו לעשות לו מלאכה. הגה: ומותר ליהנות מאותה המלאכה בשבת. וכ"ש במו"ש, מי שמאחר להתפלל במו"ש או שממשיך סעודתו בלילה, מותר לומר לחברו ישראל שכבר התפלל והבדיל לעשות לו מלאכתו להדליק לו נרות ולבשל לו, ומותר ליהנות ולאכול ממלאכתו, כן נ"ל.

3. שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ג סימן לח

כשהבעל קבל שבת מבעוד יום איך הוא דין האשה ... הגה כשהבעל קבל עליו שבת מבעוד יום אם האשה נמי נאסרה במלאכה. לכאורה פשוט שאינה נגררת אחריו דכמו שאינו יכול להיבדל בנדריים שגור אף שהוא למיגדר מילתא, ואף באמר בפירוש שאף היא תאסר ותתחייב, כמו כן אינו יכול לאוסרה במלאכה בדין תוספת שבת בקבלתו עליו לא רק בסתמא אלא אף בפירוש שהוא מקבל שבת גם לאסור את אשתו אינו כלום. ואף שקבלת שבת אינו מדין נדר דהא אין על זה לאו ועשה דנדרים, אלא עשה דתוספת שבת להסוברים שהוא מדאורייתא משום דכן הוא דין התוספות שאין לזה שיעור אלא מאחר פלג המנחה מעת שקבל עליו השבת היינו שקראו בשם שבת הוא איסור התוספת, ועיין בשע"ת /או"ח/ סימן רס"א שכתב בשם חכ"צ שמאחר הקבלה הוא בעשה, מ"מ הא רק בקבל עליו נאסר בדין תוספת ולא שייך לחייב את אשתו בקבלתו. אך אולי יש מקום לאוסרה במלאכה דלצורך הבעל כגון לבשל עבורו מהדיו דוינפש בן אמת דאיתא ביבמות דף מ"ח דאיידי בעבד ערל שעדיין איז העבד מחוייב במצות מצד עצמו ומותר לו לעשות מלאכה לעצמו אבל במלאכת רבו אסור דהוא דין שעל הרב שלא יעשה מלאכה שלו אף העבד ערל שקניו לו לעשות מלאכתו. ודין זה אינו מדין אמירה לעכו"ם שבות. דהא אמירה לעכו"ם הוא רק איסור דרבנן ואיסור דוינפש בן אמת הוא איסור דאורייתא. וא"כ מסתבר שאף שבקבלת שבת קודם שחשכה ליכא איסור שבות דאמירה כדאיתא בש"ע /או"ח/ סימן רס"ג סעיף י"ז דמי שקבל עליו שבת קודם שחשכה מותר לומר לישראל חברו לעשות לו מלאכה, ופשוט שכ"ש שלומר לעכו"ם מותר ומפורש כן ברמ"א /או"ח/ סימן רס"א סעיף א', מ"מ העבד ערל הקניו לו יהיה אסור לעשות מלאכתו אחר שקבל שבת, דרק אמירה למי שלא קניו לו לעשות מלאכתו שהוא רק מדרבנן מדין אמירה שבות לא גזרו רבנן באיסור תוספת שבת שהוא רק איסור עשה. ואף אם אסור אמירה לעכו"ם גם בכל איסורין דבעיא שלא איפשיטא היא בב"מ דף צ' ולהרא"ש שם איפשיטא לאיסורא, מ"מ אולי כיון שהוא רק זמן קצר או מטעם אחר לא אסרו דהא הקלו גם בביה"ש אף שהוא גם ספק שבת לדבר מצוה או דוחק כדאיתא /או"ח/ סימן שמ"ב, לכן לא קשה מה שבתוספת שבת קודם ביה"ש לא אסרו אמירה לעכו"ם

4. תוספות מסכת שבת דף קנא עמוד א

נכרי שהביא חלילים בשבת לא יספוד בהן ישראל - לא כפי' הקונטרס שפירש עולמית מדפריך בגמרא גבי עשה נכרי ארון וחפר לו קבר יקבר בו ישראל אמאי הכא נמי נימא ימתין בכדי שיעשו ואמאי קאמר נמי אי לאו דקאי אחלילים על כן נראה דלא יספוד בהן ישראל היינו עד כדי שיבואו דסתם חלילים אין מביאין אותן לשם אדם אחד אלא לשם כמה בני אדם.

5. מגן אברהם סימן שיא: כ

ולשמוט הכר - צ"ע על מה שנהגו האידנ' להגביה המת מעל הכרים ע"י ככר אף במקום שאין לחוש שיסריח לכן צריך למחות בידם רק לשמוט הכר מתחתיו אפי' בככר או תינוק אסור לטלטלו לרחצו אא"כ ה' מטונף מטיט וצואה עד שמאוס בעיני רואיו [הרד"ך נכ"ב ח"ד] אפי' לרמוח לעכו"ם שיעשה אסור אא"כ קצץ מע"ש [שם נכ"ב ח"ה ג"ד כ"ה]:

6. שולחן ערוך הרב אורח חיים הלכות שבת סימן שיא סעיף יב

מותר לסוך את המת ולהיהיו ובלבד שלא יזיז בו שום אבר שכל מוקצה כשם שאסור לטלטל כולו כך אסור לטלטל מקצתו ואפילו ע"י דבר המותר אסור לטלטלו כדי לרחצו אלא אם כן היה מטונף בטיט וצואה עד שמאוס בעיני רואיו שלא התירו לטלטל במת ע"י דבר המותר אלא להצילו מבזיון כגון במוטל בחמה שלא יסריח או בזיון אחר כמו שנתבאר למעלה. **ולכן צריך למחות במה שנהגו להגביה המת מעל הכרים ע"י דבר המותר אף במקום שאין לחוש שמא יסריח ואף אם יש לחוש שיסריח מחום הכרים שומטין הכרים מתחתיו ואין מטלטלים אותן** ומותר לזלף חומץ על גבי בגדים של המת בשביל שלא יסריח למוצאי שבת ויוכלו להתעסק בטהרתו ואין כאן משום ליבון שהחומץ אינו מלבן וגורה שמא יסחוט גם כן אין גוזרין אלא במשקה המלבן כמו שנתבאר בס"י ש"א:

7. שערים מצויינים בהלכה

משנה אין מעצמין את המת בשבת. פרש"י
אין מעצמין עיניו בשבת אפי' אחר יציאת הנפש, דמזיז בו אבר. ועי' מש"כ על הגליון בשם הערוך. וכ"כ באבן עזרא שם (ויגש מו-ד) שטוב לאדם שבנו יעצים עיניו לאחר מיתה. וכ"כ בבעל הטורים שם. ועי' בספר צרור המור שכן הוא בווה"ק. ועי' באליה רבא (או"ח סי' שיא ס"ק כג) שמותר בשבת וי"ט להעצים עיניו של מת, דיש סכנה בדבר כדאיתא בווה"ק (פ' ויחי).

8. שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת סימן שכט סעיף ד

אפי' מצאוהו מרוצץ, שאינו יכול לחיות * אלא לפי שעה, מפקחין ובדקים עד חוטמו; אם לא הרגישו בחוטמו חיות, (י) אז ודאי מת לא שנא פגעו בראשו תחלה (יא) לא שנא פגעו ברגליו תחלה.

9. ביאור הלכה סימן שכט סעיף ד

* אלא לפי שעה - ואע"ג דלא שייך הכא הטעם חלל שבת אחת כדי שישמור שבתות הרבה משום דלאו דוקא שבת ה"ה שאר מצות כמו שכתב המאירי ביומא וז"ל ואעפ"י שנתברר שאי אפשר לו לחיות אפילו שעה אחת שבאותה שעה ישוב בלבו ויתודה עכ"ל אמנם באמת נראה דכל זה הוא לטעמא בעלמא אבל לדינא לא תלוי כלל במצות דאין הטעם דדחינן מצוה אחת בשביל הרבה מצות אלא דחינן כל המצות בשביל חיים של ישראל וכדיליף לה שמואל מוחי בהם כדכתב הרמב"ם פ"ב מהלכות שבת שאין משפטי התורה נקמה בעולם אלא רחמים וחסד ושלוה בעולם ... ודע עוד דה"ה גוסס נמי מחללין עליו ...

10. מהרש"א על שבת דף קנא/ב

נמשל כבהמות נדמו. דלפי פשוטו הוא כפול דהיינו נמשל והיינו נדמו ולכך דרשו נמשל מלשון ממשלה שהחיה מושלת בו ע"י שנדמה לה האדם כבהמה ובענין דאימת האדם על החיות משום הנשמה שבו שהיא צלם אלקים וכיון שנדמה כבהמה וצלם אלקים אזל לו ממנו והרי הוא כשאר בהמה שהחיה שולטת בה:

11. ספר חדושי אגדות חלק ראשון עמוד פא - מסכת שבת

ומקשה והא חזינן דנפל ומתרץ מפני דנדמה לו כבהמה. פ"י שאין על האדם צלם אלקים אשר בו נברא האדם, רק כאשר הוא אדם באמת ואינו עושה מעשה בהמה, וכאשר הוא עשה מעשה בהמה אין נחשב הצלם האלקי הזה [אצלו והוא בטל אצל החומר], שהיה נחשב אם נוהג כמו שראוי לאדם והיה יראה ופחד מן הצלם הזה על הבהמה ולא נפל עליו, אבל עכשיו בטל כח הצלם הזה ומוראו ונמשל כבהמות [נדמה]. ואין הפירוש שמשנתנה צורת האדם אל הבהמה להיות בצורה אחרת, רק כי נטל מן הצלם שלו כחו ומוראו עד שנחשב כמו בהמה ודבר זה מבואר:

12. ספר בניהו בן יהוידע על שבת דף קנא/ב

שם אריא אבי תרי לא נפיל. עיין להרב פתח עינים ז"ל מה שהקשה בזה, ונראה לי בס"ד דבאחד רודף אחריו אפילו שלא נדמה לו כבהמה, אך כשיקרב אצלו יתפחד ויחדל ממנו, מפני כי בקרבו אליו רואה צלם אלקים על פניו ונכנע. אבל בשנים שיש כאן שני צלמים קדושים הנה הוא רואה ומרגיש בצלמים מרחוק, כי אינו דומה נר אחד לשתי נירות, ולכך לא ירדוף אחריהם כלל. ולזה אמר אבי תרי לא נפיל, רצונו לומר לא ירדוף, ולכן לא אמר אינו מכה, או אינו טורף, או אינו הורג, אלא אמר לא נפיל אפילו רדיפה ליכא:

13. חידושי הריטב"א מסכת שבת דף קנא עמוד ב

אלו ימות המשיח שאין בהם לא זכות ולא חובה. וכו'. פרש"י ז"ל שלא ימצא עניים שיזכה עמהם או שיתחייב על ידם אם לא יתן להם צדקה, ויפה כיוון הוא ז"ל דהא לכ"ע מצות אינן בטלות לימות המשיח כלל, ומה שאמרו מצות בטלות אינו אלא בזמן תחיית המתים וכדמוכח במסכת נדה (ס"א ב') שנחלקו שם גבי תכריכי המת ושם כתבנהו בס"ד.

14. רמב"ן על דברים פרק ל פסוק ו

וכן נאמר ביחזקאל (לו כו כז) ונתתי לכם לב חדש ורוח חדשה אתן בקרבכם וגו' ועשיתי את אשר בחקי תלכו, והלב החדש ירמוז לטבעו, והרוח לחפץ ולרצון וזהו שאמרו רבותינו (שבת קנא:): והגיעו שנים אשר תאמר אין לי בהם חפץ (קהלת יב א), אלו ימות המשיח, שאין בהם לא זכות ולא חובה כי בימי המשיח לא יהיה באדם חפץ אבל יעשה בטבעו המעשה הראוי, ולפיכך אין בהם לא זכות ולא חובה, כי הזכות והחובה תלויים בחפץ:

15. ספר שם משמואל פרשת חקת - שנת תרע"ה

בדוגמא זו הוא שבת שהוא מעין עוה"ב והוקדמו לו ששת ימי המעשה, ולעומת שאדם טורח בימי המעשה ומשגיח על עצמו שלא יתגשם ולא יטמע בחומר ימי החול, באותה מדה זוכה לעונג שבת מעין עוה"ב, ואילו יצויר שלא היו ששת ימי המעשה במציאות לא הי' אפשר לזכות לשבת, דוגמת עולם הבא שכולו שבת אחר עוה"ז וכחות הרעים שלו. ובדוגמא זו אמרו ז"ל (שבת קנ"א ע"ב) בפסוק והגיעו שנים אשר תאמר אין לי בהם חפץ אלו ימי המשיח שאין בהם לא זכות ולא חובה, היינו בעבור שאין רוח הטומאה תעבור מן הארץ ולא תהי' חובה בעולם שוב לא יהי' במה לזכות, כי הזכות היא רק כפי מסת הטורה לדחות חלקי הרע. ומטעם זה לא הסכים ה' שיעברו ישראל דרך ארץ אדום להחליש ולהשפיל את כחות החיצוניים אז, שלעומתו היתה נחלשת זכות הדחי', אלא ויט ישראל מעליו, והוא פועל דמיוני לדורות שיהי' ביד ישראל לנטות מחלקי הרע אפי' שיהיו חזקים מאד ובגובה ממשלתם, ובשביל זה יזכו למעלות רמות ונשגבות. וזו תשובה למתאוננים על קושי יומם. וד"ל:

16. שערים מצויינים בהלכה

שם ומובא בחי' הר"ן מפרשים דמצות אינם בטלות לעולם, ואפילו לזמן תחיית המתים, ומה שאמרו שם מצות בטלות לעתיד לבא, אינו אלא על שיעור המיתה, כי כשמת אדם נעשה חפשי מן המצות, עיי"ש. [ועי' בחי' הריטב"א מס' גדה שם, ואם לחשוך מין מתלמידי יש"ו לומר כיון שהמצות בטלות לעת"ל, נמצא שלא ניתנה תורה אלא לזמן, ולפיכך היה רשות ליש"ו להוסיף ולגרות ממנה ח"ו, אף אתה אמור לו מי שלבו נוקפו ואמר

כן, שהתורה לא ניתנה לזמן, אלא כל זמן שיהא העוה"ז קיים, שיש בו זכות או חובה, וממנה אין לגרוע ועליה אין להוסיף, אבל לעוה"כ שאין בו לא זכות ולא חובה, נמצאת בטלה מאלוה, וכן אמר הכתוב (ואתחנן ז"א) "היום לעשותם", ולמחר לקבל שכרם, [עי' עירובין כב.] ועי' בשו"ת הרשב"א (ח"א

17. חתם סופר מסכת שבת דף קנא עמוד ב

לעולם יבקש אדם רחמים על מידה זו. פי' שיהי' הוא ובניו ת"ח דגמירי דלא מיעני כדלקמן. ומשו"ה תלה בבנו ובן בנו ע"ד לא ימושו מפיד ומפי זרעך ומפי זרע זרעך אמר ה' מעתה ועד עולם, והא דת"ח לא מיעני ר"ל אינו מחשב עצמו לעני כי הוא שמח בחלקו ובמיעוטא דמיעוטא שיש לו ע"ד ר"ח בן דוסא די לו בקב חרובין שהי' די לו באמת ונתפייס בזה ומשו"ה לא מהדר אפתחים לבקש מזונותיו מבני אדם ובזה נתקיימו ב' המקראות כי לא יחדל האביון מקרב הארץ דייקא שאנו רואים אביונים בארץ אבל אפס כי לא הי' בך אביון שאדם בעצמו לא יהי' אביון כי יהי' שמח בקב חרובין שלו ואנחנו רואים ומכירים בעניו ולא חדל אביון מקרב בארץ אבל הוא איננו מרגיש כלל כי לא יהי' בך בעצמך אביון וק"ל:

18. ספר בניהו בן יהוידע על שבת דף קנא/ב

...ומה שאמר צורבא מרבנן לא מעני, נראה לי עוני מספר קול, ולכן קול תורה מגין עליו מן עוני. אן יובן תורה נותנת חיים לעושיה והיא שתיים שבכתב ושבעל פה וב"פ חיים גי' קל"ו. ועוד נראה לי בזכות עיון התורה ינצל מן עוני שהוא אותיות עיו"ן בהפוך אתוון:

19. שערים מצויינים בהלכה

והא קא חזינן דמיעני כו' אהדורי אפיתחא לא מיהדר. מפרש באמרי אמת

{ ליקוטים) דהנה קי"ל בשו"ע (ארי"ח סי' נא ס"ז) דצריך לכיין בפסוק "פותח את ידיך", ואם לא כיון צריך לחזור ולאומרו, ויש לרמוז זה כאן, אהדורי אפיתחא לא מיהדר, דהא דחזינן דמיעני, זהו משום שלא חזר לכיין בפותח את ידיך.

20. ערוך השולחן יורה דעה הלכות צדקה סימן רמז: סעיף ה

ולעולם אין אדם מעני מן הצדקה ולא דבר רע ולא היזק מתגולל על ידה שנאמר והיה מעשה הצדקה שלום וכל המרחם על עניים הקב"ה מרחם עליו ויש לאדם ליתן אל לבו שכשם שהוא מבקש הקב"ה בכל עת שיזמין לו פרנסתו ולכן כמו שמבקש מהקב"ה שישמע צעקתו כך צריך שישמע שועת עניים [טור] ואף גם זאת שהקב"ה קרוב לשמוע צעקת עניים ובאיוב [לד, כח] כתיב צעקת עניים תשמע וגם ברית כרותה להם שנאמר [שמות כב, כו] ושמעתי כי חנון אני לפיכך יש לו לזיהר מזעקתם [שם] גם יתן אל לבו כי הוא גלגל החוזר בעולם וסוף האדם לבא לידי מדה זו ואם הוא לא בא בא בנו ואם בנו לא בא בא בנו וכו' [וקבלתי כי ע"י שהאדם מאסף צדקה מאחרים ע"י זה מציל את דורותיו מלחזור על הפתחים]:

21. מהרש"א חידושי אגדות מסכת שבת דף קנא עמוד ב

מרחמין כו' מייתי לה הכא לענין צדקה דכל המרחם על הבריות ליתן צדקה מרחמין כו' כדאיתא במס' ביצה ועד"ז יש לכיין שאמר מהר יקדמונו רחמיך כי דלונו מאד אמר גם שהמדה היא אחר שמרחם על הבריות מרחמין עליו מן השמים כדקאמר כל המרחם כו' וכן בקרא דמייתי ונתן לך רחמים שתרחם על הבריות ואח"כ ורחמך שמרחמין עליך מן השמים באנו לבקש מהר יקדמונו רחמיך קודם שאני מרחם כי דלונו מאד ואין בידי ליתן צדקה ולרחם על הבריות מקודם וק"ל:

22. ספר חדושי אגדות חלק ראשון עמוד פב - מסכת שבת

(שם). תניא ר"ג ברבי אומר ונתן לך רחמים ורחמך והרבך כל המרחם על הבריות מרחמין עליו מן השמים: כל המרחם כו'. דבר זה ענין מופלג, שכל מי שהוא מרחם על הבריות מרחמין עליו, ודבר זה בארנו כי מדת הרחמנות מצד שהוא מתקשר ומתאחד עם אותו שהוא מרחם עליו, ולכך האדם מרחם על בנו מפני שדעתו קשורה בבנו, והאוחז במדה זאת, [הוא דבק במדריגה שבה מתאחדים ומתקשרים דברים המולקים, ומדה] זאת אינה לחצאין, [עד שבמדה זאת הכל אחד] מדת התאחדות אינה לחצאין שאם היתה לחצאין דבק במדה שכל הדברים מתקשרים מתאחדים ובשביל זה הוא מרחם על הבריות כאשר מתאחד עם הבריות ודעתו קשורה בהם, וכאשר הוא דבק במדת התאחדות, **שכאשר דבק במדת התאחדות בכח מדה זאת [שבה] הכל אחד, וכמו שהוא מתקשר [במי] שצריך לרחמנות [הוא הענין]. גם כן הש"י הוא מתקשר עמו.** הרי גם כן יש מרחמים עליו בשביל האחדות הזו, וכבר אמרנו פעמים הרבה, כי לכך נקרא האוהב בלשון תרגום מרחמוהי מפני שכל אוהבים הם מתקשרים יחד בשביל האהבה ואז נמצא הרחמנות בהם שהאחד מרחם על השני, שתמצא כי מדת [הרחמנות] בהם מכח האחדות. וכאשר תבין בחכמה כי מדת הרחמים מקשר הכל ביחד, ומזה תבין הדברים אשר רמזו חכמים והם דברים גדולים מאוד:

23. שפת אמת על שבת דף קנא/ב

שם בגמ' אסור לישן בבית יחידי, ברי"ף גורס בלילה, ועפ"ז י"ל השייכות כאן משום דבלילה שינה מעין מיתה צריך ג"כ שמירה ממזיקין: